

HST 4: geloof en wetenschap. Botsing of bevruchting?

4.0. inleidende film

- 2 vragen:

- * waarom veroordeelde de paus Galileo Galilei?
- * welke invloed had het ruimteavontuur van Joeri Gagarin op het geloof?

- Heliocentrisme (de aarde draait rond de zon) → ook Copernicus beweerde dat.

MAAR G.G. gaf bewijzen. Copernicus liet het bij hypothesen.

Kerk stond op dat moment ook zwak door opkomst reformatie → moest een sterk signaal geven t.o.v. haar leden → veroordeling GG

- De mens overschrijdt zijn eigen grenzen → naasten van God: God is niet meer nodig
- Hoe meer wetenschappelijk inzicht er is, hoe minder nood we hebben aan religie.
- Er is maar 1 waarheid.
Zo kunnen geloof en wetenschap, in de zoektocht naar de waarheid, botsen → geloof verliest terrein.
Maar geloof en wetenschap kunnen ook samenwerken zodat ze elk hun eigen facetten verlichten → bevruchting
- Fout van de mens: wat ik niet kan waarnemen, bestaat niet.
Gagarin:
“god bestaat niet want ik heb hem daarboven niet gezien.”
- Onderscheid maken tussen transculturele waarheden en opvattingen van de smaak:
Uitdaging van godsdienst is zoveel mogelijk transculturele (voor alle culturen: bv. Nood aan O₂, zwaartekracht,... er is ook een god) waarheden op te nemen in het geloof.
- Opvattingen van smaak: (artistieke opvattingen)
 - Wat is schoonheid?
 - Belangrijke waarden?

4.1. natuurwetenschappen: G. Galilei

- Ca 400 jaar geleden → telescoop voor dochter Galilei

Waarnemingen: - maankraters (reliëfvorming)

- Jupiter heeft 4 manen

- Sterven/ontstaan van nieuwe ster (supernova)

Ptolemaïsche werkelijkheidsopvatting: - onveranderlijke hemellichamen

- Hemellichamen waren perfect rond

- Galilei zegt: kennis mag niet gebaseerd zijn op voorwetenschappelijke veronderstellingen of op geloof. Moet gebaseerd zijn op herhaalbare waarnemingen = gigantische revolutie in denkwijze van de mens.

- Copernicus had zijn eigen werkelijkheidsopvatting (→heliocentrisme (zon = centrum))
Galileï wilde 1 van de 2 bewijzen.

- Conflict: Galileï – kerk

→copernicusstelling wordt bewezen.

Kerk vond dit hoogmoedig, vonden dat hij door dat te bewijzen, zich boven de wet plaatste.

→geloofsvisie op werkelijkheid verviel

Eerst: aarde = centrum van heelal, god = centrum aarde. → God kon natuurwetten veranderen.

→Galileï bewijst dat dit niet zo is. → geloof krijgt een deuk.

→gezag kerk stond hiermee recht.

→ als god ≠ centrum van aarde is verliezen zij hun macht.

- Proces:

1616: Heilige Officie = opvolger van Inquisitie

→ gaat Galileï waarschuwen. : “blijft van dat heliocentrisme af!”

1623: Publiceert 1^e boek: **Saggiatore** (in latijn)

→verdedigt copernicus en verwerpt Ptolemaus.

→maar zegt dat hij geen aanhanger is van systeem: kan dan niet vervolgd worden.

→enkel voor intellectuelen: draagt het boek op aan de paus (vaticaan reageert niet)

1624: schrijft **Dialogo** (≠ wetenschappelijk, in Italiaans)

→geschreven voor plebs: vulgariserend

→staat hetzelfde in als in saggiatore

→3 personages:

- Simplicio (Paus)

- Zichzelf = alter ego: krijgt andere naam

- Neutrale

→kan zo zeggen dat het verzinsels zijn.

→wordt pas later gepubliceerd door oorlogen

1632: publiceren van Dialogo in Firenze

→verkoopt als zoete broodjes: kerk staat op dat moment zwak

→proces in 4 hoorzittingen: hij wordt veroordeeld

→laatste zin op proces: EPPUR SI MUOVE! (en toch beweegt het!)

Straf: 1) nooit meer publiceren

2) huisarrest

1642: sterfte

- hij zegt dat door zijn ontdekkingen, god alleen maar groter is.
- zegt dat kerk menselijk is en zich vergist.

- Galileï ervoer geen onderscheid tussen geloof en wetenschap
→ wetenschap toont alleen almacht van God aan.

↓

Wetenschappelijke ontdekking ≠ bekend maken of niet van die wetenschappelijke ontdekking

↓

Galileï vindt dat niemand mag ontkennen dat ze er is = probleem !

- Vb.: 1) Urbanus VIII → ontkent heliocentrisme om machtspositie veilig te stellen
- 2) Vl. Minister van volksgezondheid: "homeopathie werkt."
→ ziekenfonds komt er nu tussen
→ heeft geen wetenschappelijk bewijs dat het werkt
- 3) creationisme
→ wordt verplicht gemaakt in sommige scholen als vak
→ ontkent evolutie

Wetenschap beschouwt de wereld als gesloten systeem → geen plaats voor god en nog minder voor mirakel.

→ Galileï is de eerste die een wig drijft tussen geloof en wetenschap

- Impact van Galileï? → nauwelijks te onderschatten

1) Wetenschap heeft gelijk!

- G. heeft onrechtstreeks wetenschap onafhankelijk verklaard
- moet zich baseren op onderzoek en kennis (waarnemingen & verstand)

2) Positie van mens is fundamenteel veranderd

- mens blijft centrum van eigen waarnemingen → werkelijkheid draait rond mij.
- mens is niet meer het centrum van het heelal

3) Heliocentrisme wordt niet meer in vraag gesteld

- vaststaand feit
- fundamenteel is daarmee heel de menselijke cultuur & omgeving & opvattingen veranderd.
- ontstaan argwaan tussen geloof & wetenschap:
 - gebaseerd op het feit dat de mens alleen gelooft wat wetenschap aantoont.
 - argwaan is groter geworden dankzij leerplicht

4) Bijbel

Juist lezen van de bijbel

Bijbel ≠ wetenschappelijk tractaat

↓
= avonturen van god met de mens → proberen relatie te duiden tussen mens en god
= antwoorden op levensvragen (waar komen we vandaan?; waar gaan we naartoe?)

Scheppingsverhaal = 1^e scheppingsverhaal

→god scheidt orde in chaos door onderscheid aan te brengen

→wij doen heel ons leven hetzelfde (afspiegeling)

2^e scheppingsverhaal = adam & eva → gaat over goed en kwaad

↓
Visie:

het komt de mens niet toe om te bepalen wat goed of kwaad is. Alleen god mag dat bepalen.

2^e les: niet alles in de wereld is goed.

↓
God als schepper → kan positieve invloed hebben op ontwikkeling van de wetenschap

Opdracht om natuur verder te volmaken want natuur is nu aantastbaar en god is onaantastbaar.

4.2. Biologie en geloof

(geval Charles Darwin)

• Voorgeschiedenis:

○Griekse filosofen → evolutie maakt deel uit van ons leven.

→alles evolueert, niets staat stil (seizoenen, leven van de mens,..)

○18^e eeuw: gedachte van evolutie komen terug op.: Buffon, Linaeus, E. Darwin

→zoeken naar bewijs door planten

○19^e eeuw: J.B. de Monet -> **philosophie Zoölogique**

→planten en dieren catalogeren : evolutie die plaats vindt in fauna & flora

→E. Kant: alle soorten zijn met elkaar verwant

→Goethe: metamorfoseleer

→grijpt terug op gedaanteverwisselingen: probeert Philosophie Zoölogique te bewijzen.

→ Charles Darwin: 1809-1882

→ fixisme (alles is geschapen en nog steeds zo): scheppingsverhaal (aanvankelijk)

→ 'The Beagle' → reis: onderzoek op planten: veranderlijke morfologie

→ boek: "on the origin of species": verzameling van waarnemingen

→ geeft verklarende theorie zonder bewijs: voor morfologie

→ 2 principes: - survival of the fittest (1) → best aangepast aan omgeving

- Struggle for life (2)

(1): komt van Herbert Spencer (brits filosoof)

(2): basisdrang van elke soort = in leven blijven.

→ heeft dit alleen maar toegepast op planten.

Zegt: wat geldt voor planten, kan ook gelden voor andere organismen. Zorgt voor Deining.

Man's place in nature (Huxley) → eerste die dit toepast op mens

Darwin is kwaad:

schrijft 'Descent of man and selection in relation to sex'

→ mens is op zelfde manier ontstaan als planten & dieren

→ Darwin schudt biologie & antropologie door elkaar:

Bio: - leer van fixisme is verleden tijd

- Wereld evolueert → uiteindelijk verdwijnt het = evolutieleer

→ heeft geen sluitend bewijs voor evolutie

Antropologie: - mens staat niet meer in centrum van aarde

- Sociaal-darwinisme: "minderwaardige" rassen moeten onderspit delven.

Natuurwetenschappen & historische methoden in 19^e eeuw bereiken hoogtepunt.

→ leken niets met elkaar te maken te hebben maar hebben ze wel: evolutie

2^e copernicaanse revolutie: (1^e = aarde is niet centraal in heelal)

De mens staat niet centraal op aarde → wij zijn de verbastering van iets anders

• Scheppingsleer en evolutieleer (Teilhard de Chardin)

→ geen tegenstelling tussen een scheppende god en de evolutieleer.

God = creator + evolutor

→ heeft wereld geschapen in '**statu evoluendi**'

→ heeft evolutie in de schepping gestoken

→ agnost Karel Popper: universum = creatief (nieuwe dingen creëren)

Eerst leven → bewust zijn → zelfbewust zijn → leven → ...

Mens is evenbeeld en gelijkenis van God → wij zijn ook "scheppers"

→ menselijke uitvindingen ≠ onnatuurlijk, tegennatuurlijk
→ uitvindingen zitten in onze natuur

Dier = instinctief

Mens = inventief & rationeel & creatief

Mens: artificiële middelen om zichzelf te beschermen. → niet alle uitvindingen zijn positief

4.3. Bijbel en de historiciteit

- Bijbel ≠ geschiedenisboek
= religieus boek dat gebruik maakt van historische evenementen om de relatie God-mens beter te situeren.
- Historiciteit van de Bijbel ≠ doorslaggevend
≠ onbelangrijk

Historische verhalen zijn vaste ingrediënten van de bijbel

Omdat: - verleden werpt interessant licht op heden → 'al doende leert men.'

- Verhalen suggereren de realiteit ≠ definitie van realiteit
- Verhalen zijn boeiender dan feiten

- Het nieuwe testament → 3 genres

1) Verhalen

→ kern van historische waarheid → gedramatiseerd om boodschap duidelijk te maken.

2) Parabels

→ verzonden verhalen die gebruik maken van realiteit

3) Archetypen

→ algemeen menselijke oersymbolen (brood, vuur, licht, wijn,...)

- Bijbel = geloofsboek geboren uit geloof en bedoeld om geloof op te wekken
→ om te begrijpen, 2 vereisten:
 - Vertrouwd met religieuze genres
 - Nadenken over eigen levensverhaal

→ "bijbel is betrouwbaar omdat het nog steeds trefzeker formuleert wat er zich vandaag nog afspeelt.": H. Renckens

- Grote principe van de Bijbelverhalen:

→vertellen van historische anekdote op bepaalde wijze waardoor ze ook op latere situatie toepasbaar worden.

→3 fasen:

- Historische gebeurtenis
- Interpretatie / vertellen van gebeurtenis
- Actualisering

4.4. Geloof & psychologie

“gelovigen zijn gek! Hebben een psychische afwijking.”

- Waarom?

- God raakt mens in edelste deel van lichaam → god doet beroep op verstand
 - een medium om omgeving te interpreteren
 - creëert niets

→geloof is dus een creatie van het verstand

- Freud: “Geloof is fictie!”

“Godsdienstige overtuiging = onvolwassen en primitief. Het wordt veroorzaakt door infantiele hulpeloosheid.” →nood aan ouder = God.

→4 verschillende aanvallen op godsdienst:

1) Geloof = fixatie

Darwin: ‘fixation on development.’

→mensen die stilstaan in ontwikkeling

→geloof blijft steken in kinderfase, ontloopt zijn verantwoordelijkheid (boetesacrament)

Kritiek:

C. Jung: “ongeloof = fixatie!”

→ongelovige blijft vastzitten in puberteit

→zet zich tegen alles af: ongelovige doet dat ook.

Kind → naïef gelovig / blind gelovig over ouders

Puber → fundamenteel van overtuigd dat het rommel is.

→enkel fase in ontwikkelde wereld → studies vragen geen volwassenheid

Volwassen → herontdekken van religieuze → spirituele boodschap

Vormen van gezag (krijgen kinderen)

Sacrament van biecht

Vertrekt vanuit erkenning van fouten & verantwoordelijkheid opnemen → vorm nodig van herstel (van aangerichte schade) & boete

2) Geloof = projectie

→ mens die de bestaande wereld aanvaard op een vertekende manier: o.i.v. intieme, persoonlijke problemen

→ mens ziet dat realiteit niet volmaakt is: god is barmhartig

Waarom projecteren mensen?

- Angst om catastrofe (tsunami, oorlog, droogte)
- Omdat ze ontmoedigd zijn (arm)
- Radeloosheid (ongeneselijk ziek)

Kritiek:

Freud maakt geen onderscheid tussen waarheidsgetrouwe en illusoire projectie.

Waarheidsgetrouw:

getuigenissen, foto's, geloof indien te verifiëren met foto's, getuigenissen, ervaringen.

Illusoire:

Eigen creatie

3) Geloof = sublimatie

→ wat men niet vindt in tastbare realiteit, dat zoekt men in het overtreffende
Vb. cultus van maagdelijkheid

Kritiek:

Freud: sublimatie = negatief → positieve sublimatie = gevolg van bewuste keuze

4) Zelfvervreemding = aliënatie

Freud: "godsdienst verklaart sommige dingen uit natuur heilig." → dat is onaantastbaar

Vb. koeien in India

- monarchie bij godsgenade → sociaal
→ god beschermde de monarchie

→ resultaat: mens vervreemdt van de natuur → mag de natuur niet meer aanraken

→ uitwendige aliënatie

Inwendige aliënatie:

Godsdienst = veel wetten, regels,...

→ mensen gaan x aantal dingen niet meer doen

→ mens vervreemdt van zichzelf: mag sommige dingen die je leuk vindt niet meer doen

Kritiek:

- Christelijke godsdienst verafgood de natuur niet
- Christus roept op voor zelfontplooiing, bevrijding → weg van wetten, inhoud terug beleven
- Positieve aliënatie
→ proberen onszelf te perfectioneren → men moet een deel van zichzelf te vervreemden om zo zichzelf te perfectioneren

Belangrijk → 4 redenen:

- Geloof = inderdaad een kwestie van psyche / geest
= ook afhankelijk van geest
- Dankzij Freud: reeks begrippen om geestelijke toestand te verwoorden
- Geloofscrisis = gevolg van veranderende godsbeelden
- Godfather van psychoanalyse → baanbrekend werk verricht.

4.5. Geloof & sociologie

- Is geloof afhankelijk van je sociale omgeving?
→ kennissociologie: houdt zich bezig met “bagage” van een persoon

2 axioma's:

- 1) Verband tussen persoonlijke overtuiging en die van sociale omgeving
- 2) Kennis is relatief: alles is relatief behalve “deze uitspraak”

Conclusie:

- 1) Bestaat persoonlijk denken? ‘nee’
- 2) Bestaat er kennis van het absolute? Nee, alles is relatief

Resultaat:

Godsdienst houdt zich bezig met absolute maar dit is relatief en dat is het enige dat te kennen valt.

Objectieve waarheid ≠ te kennen

Onze kennis is subjectief → alles wordt gerelativeerd

Bestaat relatieve kennis van het absolute?

Ja er bestaat relatieve kennis van het absolute op voorwaarde dat we absolute relativiseren dus alleen relatieve kennis van relatieve dus nee = antwoord kennissociologie

Gelovige: het absolute zullen we nooit kennen maar het is niet omdat alles door mijn omgeving/cultuur bepaalt wordt, ook auteur is van mijn gedachten.

→ relatieve kennis ≠ altijd geldig

- Is het conventionele christendom (1) ten dode opgeschreven?

Van de pol:

“de mensen geloven niet meer omdat gemeenschap gelooft.” → groepsvorming gebeurt nu niet meer in de kerk. De mens gelooft nu als individu.

Resultaat:

(1) Is voorbij: nu kies je als individu: men maakt eigen geloof en eigen conventies

Kritiek:

1) Wat is conventioneel nu?

Ongeloof: worden bekeken als graadmeter voor kritisch nadenken/intellectueel vermogen

Antwoord vraag:

→ geloof niet maar christus deels wel.

• Relativisme van de kennissociologie:

≠ realistisch:

1) Doorheen geschiedenis hebben mensen zich altijd bezig gehouden met absolute.

Bv. Socrates: wat is typisch grieks/mens?

Alle godsdiensten zijn samen met wetenschappen opzoek naar ultieme waarheid.

Vb. van mensen die nog steeds opzoek zijn naar relatieve: 'och, als ge maar gelukkig zijt!'

⇒ Relativisme wordt aangescherpt door individualisme van de mens: wat goed is voor één ≠ goed voor de ander.

• Kenniseconomie:

Mensen moeten keuzes maken omdat de kennis zo uitgebreid is.

→ keuze is afhankelijk van omgeving:

1) Tewerkstelling → door maatschappij vastgelegd

2) Eigen interesse → invloed van omgeving?

3) Eigen capaciteiten → mee bepaalt door omgeving

⇒ Wat men kiest, wordt grotendeels bepaald door omgeving.

Probleem voor godsdienst:

mensen kennen niets van godsdienst omdat de maatschappij het niet belangrijk vindt.

Wat populair is, wil iedereen weten en kennen.

→ heeft ook zijn momenten = veranderlijk

EINDCONCLUSIE:

Het is niet omdat iets niet in de mode is, dat het niet belangrijk is.

→ ook voor godsdienst: kan belangrijk zijn voor sommigen.

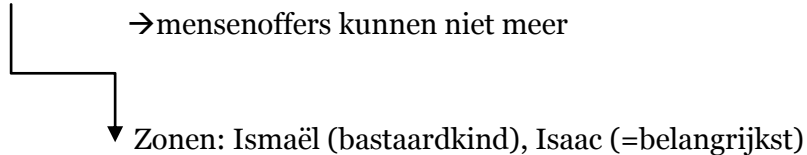
HST 5: wereldgodsdiensten

5.1. Jodendom

A. Ontstaan

- Rabbijnse visie

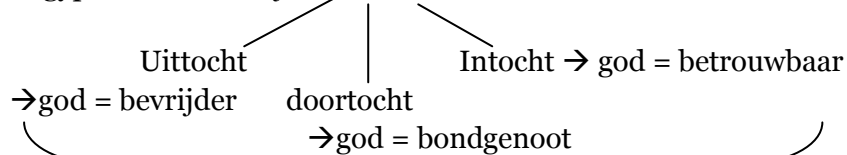
Beginnt met Abraham → wordt vader van Joden door te kiezen voor monotheïsme
→ mensenoffers kunnen niet meer

Isaac → Essaiï

→ Jacob (krijgt 1^e geboorterecht van Esaiï) = Israël (“hij die worstelt met God”)

Israël geraakt in Egyptische slavernij → Mozes

Belofde land → rondtrekkend o.l.v. rechters (semi-sedentair)

Bv. Samson

Sedentariseren o.l.v. koningen: Saul, David, Salomo(n) → in Jeruzalem

1^e tempel is gebouwd door Salomo → ontstaan tempeldienst.

Rijk valt uiteen:

Noorden

=Israël: Hoofdstad Samaria

→ ontrouw aan God door invloeden

Van polytheïstische culturen

→ leidt tot Assyrische bezetting

verdwijnen en worden overgenomen
Door Babylonisch Ballingschap

Zuiden

= Judea: hoofdstad Jeruzalem

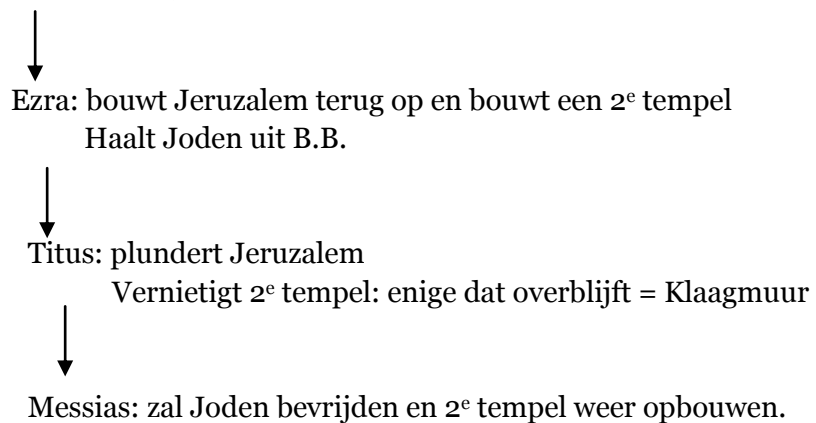
→ ontrouw aan God

→ in Babylonisch Ballingschap

+/- 70 jaar

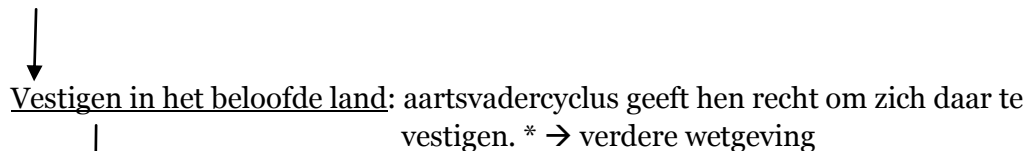
B.B. zorgt voor val van Jeruzalem

→ geen materiële sporen van voor B.B. ; van Saul, David en Salomo.

• Historische versie

- Bevrijding uit Egypte: beschouwen god als bevrijder → 10 geboden = basiswet

*was vroeger van hen dus ze keren alleen maar terug.

Babylonisch ballingschap

Helleense tijdperk:

god is alomtegenwoordig, abstract, universeel

→ wijsheidsliteratuur

Joden hebben het gevoel dat ze zich moeten profileren. (voordoening)

→ gebruiken, gewoonten

→ tekstinterpretatie

→ Bijbel = organisch gegroeid → Joden werken aan verbond met god.

B. Geschiedenis

• Tot 1700

- Tot 70 na Chr.: - farizeeën: schriftgeleerden, geloofden in hiernamaals.

- Saduceeën: deden tempeldienst

- Essenen: woestijnmonniken

- Zeloten: politieke vrijheidsstrijders: verzet tegen Romeinen

- Christenen

- Na 70: vernietiging van Tempel
Verdwijnen van: Saduceeën, Zeloten en Essenen

Farizeeën worden rabbijnse Jodendom.

(**diaspora**: ze worden verspreid om op te gaan in andere culturen: poging om Jodendom te vernietigen.)

Zuid-West-Europa
Noord-Afrika

Sefardische Joden
(stelt zich ook open voor
andere culturen)

Oost-Europa

Askenazi
(minder geïntegreerd)

Arabisch schiereiland

Jemenieten

- Verlichting: introduceert godsdienstvrijheid, -gelijkheid

Israël Ben Eliezer (1700-1760)

→ wil zuiver Jodendom t.o.v. andere ideeën : **Chassidim**

→ populair onder Askenazi's

→ zeer streng, tradities,...

→ zijn via België en Nederland naar Amerika
gegaan.

- Holocaust (Jodenvervolging)

- Klassieke Oudheid → Romeins imperium: ≠ fasen:

1) Heidense Rome

→ verwijt Joden dat ze de keizer niet vereren.

≠ keizercultus: ze wijden zich aan JHWH.

70 na Chr.: tempel vernietigd → joden verspreid over heel de
wereld.

2) Christelijke Rome

313 na Chr.

Edict van Milaan → godsdienstvrijheid

→ verademing van Joden.

→ Christenen kijken op naar Joden zoals een grote broer.

394 na Chr.

→ christendom wordt romeinse staatsgodsdienst

→ carrière maken = christen zijn

→ Joden en alle andere godsdienstigen hebben niet dezelfde
rechten meer. → 2e rangs.

- Middeleeuwen → heel christelijk

→ Joden zijn moordenaars van Christus

↓
Collectieve goddelijke straf = ballingschap: nooit vaste verblijfplaats krijgen
→ wandelende jood (literatuur: Ahasverus)

↓
Burgerlijk recht: Jood wordt verboden om eigen goederen te bezitten (grond, huis, land, etc.) → gaan zich manifesteren in handel, bankwezen. → christen mag geen rente vragen op leningen: gaan geen leningen aan → komt volledig in handen van Joden: christenen worden jaloers.

→ 2 vervolgingen:

1) Na 1^e kruistochten (11^e Eeuw)

→ W.-Europa (christenen) wordt opgeroepen om Islam te bestrijden.

→ worden in natura betaald als motivatie:

Vrijheid; aflaat (vergeving zonden), grond → kans op sociale promotie

→ discriminatie voor christenen die niet mee konden doen.

→ men kon lokale kruistochten doen: Joden vervolgen: ook voordelen in natura

2) Zwarte dood / Builenpest

→ Joden waren properder door godsdienst. : Hygiënevoorschriften → geen pest

→ Christenen denken dat Joden waterputten vervuilden, vergiftigden. → vervolging

- Nieuwe tijd

○ Humanisme:

onderzoek van Oude geschriften: oudste = Bijbel → veel belangstelling voor Joden.

○ Godsdienstoorlogen

- Protestanten: Luther

→ alles wordt overboord gegooid behalve geschriften. ('sola scriptura')

→ gaat Joden bekeren: willen niet bekeren

→ Luther = kwaad → lokale vervolgingen

- Katholieken: Spanje & Portugal

→ bekeren tot katholicisme of vertrekken.

→ Joden vertrekken naar Amsterdam : konden daar wel geloven wat ze willen.: blijven tot WO II.

○Vorstelijk absolutisme → vorst wil almacht: geld nodig → naar Joden (bankieren)

Vb.: Karel V → lenen bij Fugger: Luther is ook niet blij.

- Nieuwste Tijd

→ Franse revolutie: liberté, égalité, fraternité

→ Joden verliezen discriminerende wetten. → over heel europa

→ Racisme steekt de kop op

→ dankzij sociaal-darwinisme: leer van Darwin wordt vervormd.

→ 'survival of the strongest rase'

Superieur ras: 2 plichten:

1) Ander overheersen (baas spelen)

2) Zichzelf zuiver houden = **eugenetica**

→ alleen Joden waren toen en daar vooral de vreemden. → anti-semitisme

→ tot aan nieuwste tijd = criterium : het geloof

Er viel aan te ontspannen (bekering)

→ nu: geen ontsnapping want criterium = uiterlijk

Vbn:

- Rusland → russificatie

→ bekering tot orthodoxie:

progroms = opstootjes door Joden, moesten naar platteland.

→ emigratie van Askenazi-joden naar Europa.

- Dreyfus – affaire

→ Joodse kapitein in Frans leger: beschuldigd van spionage voor Duitsers.

→ wordt gefixeerd omdat hij jood was.: zagezegd veel connecties

→ mensen veroordeelden op basis van origine.

→ Judeocide – 3^e Rijk

(Jood wordt bezonden met alle schulden van Israël = reden voor nederlaag 1918)

2 redenen voor Jodenhaat:

1) Nederlaag '18

2) Internationaal complot tegen 3^e Rijk (Duitsers)

→ Jood moet uit Duitse samenleving verwijderd worden.

3 fasen:

- 1) Jood herleiden tot 2^e rangsburger: **Nurenberger rassenwetten** : joden mochten niet trouwen met Duitsers.
- 2) Joodse deportatie: voor WO II: mochten geen auto's hebben of nr buitenland gaan
→tenzij losgeld betaald wordt door buitenland of Jood zelf, gaan naar Buitenland en bezit moet achtergelaten worden.
WIN-WIN: jood wint leven, staat krijgt geld & bezittingen.

Vanaf '39: deporteren naar Ghetto's in Polen afgesloten van rest van de stad. = stadje binnen de stad

3) Endlösung (eindoplossing)

→1941: Wannsee (meer dichtbij Berlijn) →hier besluit men de oplossing voor het Jodenvraagstuk. → concentratiekampen met gaskamers.

→Antisemitisme in Europa

1) Denemarken → redt 99% van Joodse bevolking.

Redenen:

- Joodse bevolking = beperkt & geïntegreerd → waren deense staatsburgers.
- Deense regering bleef aan de macht → wanneer Duitsland vraagt om Joden te deporteren, worden ze teruggestuurd naar Zweden. → bekijken Joden als Scandinavische collega's.

2) België → 45%-55%

Redenen:

- Joden = divers + geïntegreerd → hangt af van plaats: Askenazi, Sefardische Joden.
- Duits militair bestuur
- Belgische overheid
→ gemeentebesturen in Brussel deden niet echt mee aan de vervolging.
→ sommige gemeenten (bv. Antwerpen) deden wel mee aan de deportatie.
- Belgische bevolking = goed in overleven, maar niet goed in verzet.
 - Priesters schreven doopbewijzen uit. → Duitsers checken doopboek: krijgen echt afschrift van vals bewijs.
 - Studenten saboteren de treinen & treinsporen zodat Joden konden vluchten.

3) Nederland → 90% is dood

- Joodse bevolking = groot + goed geïntegreerd + zeer gezagsgetrouw
- Burgerbestuur (nationaal – socialistisch bestuur)
Seys Inquardt (strenger, radicaler bestuur als België)

Veel radicalere Jodenvervolging: joden organiseren zelf hun transport

- Nederland = veel principiëler dan Belgen: stellen de verdwijningen vast

→massaal staken tegen deportatie

→bisschoppen schreven brief: veroordeling deportatie, erg principieel verzet

Resultaat: Duitsers hebben nog meer Joden gedeporteerd (zelfs bekeerde joden werden weggehaald)

- Pius XII (wat zegt de kerk?)

→nooit officieel document geschreven waarin hij deportatie veroordeelt.

→wel alle oorlogsgeweld veroordeeld (express niet expliciet voor Joden)

→waarom heeft hij dit niet gedaan?

1^e reden: paus = hoofd katholieke kerk → niet zijn eerste zorg

2^e reden: hij wist van de Bisschoppen in Nederland : het had daar een averechts effect

→dus wou het niet erger maken

3^e reden: paus moest neutraal blijven

4^e reden: keuze tussen facisme en communisme (= zoals kiezen tussen cholera en pest)

Spreken = zilver; zwijgen = goud

1944: Paus veroordeelt vervolging van Joden (enkel van Romeinse Joden, Duitsers vroegen hierom)

Hochhuth mit 'Dei Stellvertreter' → toneelstuk tegen de Paus

- Joden (reactie)

→nauwelijks tot geen verzet

→graduele verergering, Jood ging erin mee

→weinig middelen om te verzetten

→van zodra eindoplossing in zicht is: wel verzetsdaden:

Bv.: 1) 1944: ghettoopstand in Warschau

Duitsers wilden heel Warschau leeghalen, Joden hadden wat wapens verzameld. → schieten terug (Duitsers waren verrast)

Duitsers zetten grote middelen in en het is gedaan met Warschau

2) Sobibor, 1944 (klein concentratiekamp)

Joden + Russische krijgsgevangenen

Paar Duitsers vermoord, dus ze moeten doorgaan.

Prikkeldraad bestormd

Waarom nooit verzet:

1) Divide et impera: plaatsten tussen kampleden gewone criminelen (moordenaars, etc)
Gingen verklikken tegen Duitsers over alles wat binnenin gebeurde.

2) Mensen hele dag afmatten : geen energie meer voor iets anders

Werk: graf graven, leegmaken gaskamers, stenen verplaatsen

3) Praten mocht nergens: angst regeert

4) Geen contact met bewakers

C. Na de Holocaust

- Zionisme

Th. Herzl = joods journalist die opzoek gaat naar staat voor joden alleen.

19^e Eeuw → oprichten van Joodse staat in Oeganda. → van dit plan kwam niets in huis.

20^e Eeuw → geallieerden hebben nood aan Joodse hulp

→ Balfour declaration:

Belofte door Britten dat ze zich rond Jeruzalem mogen vestigen.
(heilige land)

Na 1918 valt Palestina onder Brits gezag.

→ was niet blij met komst Joden.: afspraak van max aantal immigrerende joden: wordt niet gehaald.

Na 1945: versnelde emigratie naar heilig land → max aantal wordt overschreden.

Na 1949: Britten gaan weg uit Palestina

VN zou moeten overnemen maar doen dit niet en Joden verklaren Israël uit tot onafhankelijke staat.

- Jodenbevolking vandaag:

Na 1945: nog 3 miljoen van de 9 miljoenen

Maar nu is ze terug aan het dalen.

Aantal radicale orthodoxe joden wordt sterker aanwezig. → roepen meer vijandschap op.

5.1.3. Geloofsbeginnselen

• Wet:

Thora (1^e van de 5 boeken van de Bijbel):

613 mitzwot = regels & geboden → veel te maken met tempeldienst, is niet meer van toepassing. → geschreven wet met commentaar van rabijnen.

MISJNA → commentaar + mondelinge overschriften: 200 na Chr.
Gestructureerd op vraag-antwoord

TALMOED = commentaar op misjna

• Monotheïsme

- god is alwetend, niet fysisch/materieel, eeuwig
- verbond/contract tussen god en jood bevat rechten en plichten

• Openbaringsgodsdienst

- Grijpt terug op een openbaring aan het volk → geen discussie
- Aard en grens van openbaring → wel discussie

• Zonde & boete

- ziel is zuiver en vlekkeloos. Maar we hebben tendens om goed of kwaad te doen.

Goed = wet volgen

Kwaad = ingaan tegen wet

- boete doen: berouw/spijt hebben, belofte niet meer te hervallen in zelfde fout, liefdadigheid (caritas) om schade te herstellen.

5. 1.4. Richtingen

<u>Rabbijnse joden</u>	<u>Niet-Rabbijnse joden</u>
<p>→orthodoxe joden: leven nauwgezet de wetten na = praktiserende joden.</p> <ul style="list-style-type: none">- Modern orthodoxe joden: →geest = belangrijker dan schriftelijke wet.- Ultra orthodoxe joden: Chasidische → leven naar de letter <p>→conservatieve joden: houden zich aan de meeste wetten.</p> <p>→liberale joden: o.i.v. rationalisme en verlichting geloof op laag pitje zetten.</p>	<p>→karaitische joden:</p> <ul style="list-style-type: none">- aanvaarden enkel OT (Tenach) wet, wijsheid, profeten- voor rabbijnse joden zijn het geen joden, voor Israël wel. <p>→Beta israël:</p> <ul style="list-style-type: none">- Ethiopische joden: erkennen enkel Tenach. <p>→nazarener: aanvaarden tenach en arramese versie van het NT: herkennen Jezus als profeet Amerika & Israël</p>

5.2. Christendom

5.2.1. Historisch overzicht

- Verkondiging van Jezus Christus:

→12 apostelen

→70 leerlingen: Handelingen + brieven

→evangelie geschreven tussen 60 en 90 na Chr.

→vervolgde kerk & catacombenkerk: zaten in steden en hadden geen officiële status, aanzien

- Succes van het christendom desondanks de vervolging

→concurrenten: - Mitrascultus uit Perzië

- Osiris cultus uit Egypte

- Cybele uit anatonië (Turkije)

→samen met Christendom geïntroduceerd in Rome maar werden geen van allemaal vervolgd.

Alleen Christendom “overleeft”.

2 redenen:

- Eenvoudige en toegankelijke leer vatbaar

- Kernpunt = menselijke bevrijding = succesvol bij slaven, marginalen

→het is eenvoudig en het bevrijdt.

- 110-112 na Chr.

Plinius en Suetonius schrijven historische boeken waarin voor de 1^e keer Christendom wordt vermeld in boeken voor iedereen.

- 311: Edict van Milaan

→naar aanleiding van overwinning van Constantijn op Maxencius bij Milvische Brug.

→openbare uitvoering van Christendom is toegelaten

→Constantijn bekeert zich ook

⇒ Einde aan vervolgingen

- 394: keizer Theodosius

Verklaart het Christendom tot staatsgodsdienst, versmelting Christendom en Romeinse staat:

1^e keer dat er een verschil is tussen 1^e en 2^e rangsburgers.: 1^e rangs = Christen, 2^e rangs = andere godsdiensten

➔ Leer komt van Christendom maar organisatie van Staat.

Christendom = stedelijke beweging en in het Romeinse rijk
- 476: val van het Romeinse Rijk

Vershil tussen Romeinse kerk	&	Byzantijnse kerk:
- ≠ rijken/staten met 1 kerk		- 1 rijk met 1 kerk
- Trouw aan staat ≠ trouw aan de kerk: godsdienst rijkt niet verder dan grenzen van het rijk		- Trouw aan kerk = trouw aan staat. Gaat om dezelfde grenzen

- 800: nieuwe kerstening o.l.v. karolingers = bekering tot Christendom

Karel de Grote zorgt voor bekering van Saksers & Friezen.:
Christendom verspreid zich over West-Europa.

- 1054:

Grote Schisma tussen Katholieke & Byzantijnse kerk
--

→ fundamentele stellingen zijn verschillend = verklaring

→ twist om leiderschap in kerk.

Byzantijnen: neemt taak over van Rome en moet hierbij dus kerk overnemen. → Rome = het hier niet mee eens.

Byzantijnse kerk = uiteengevallen: 1476: Turken vallen Constantinopel in.

→ nationale kerken: - Russisch-orthodoxe kerk (hoofd = patriarch van Moskou)

- Bulgaarse orthodoxe kerk

- Servisch “ “

- Grieks “ “

→ erkennen in naam de Byzantijnse patriarch maar heeft geen gezag meer.

Inhoud Byzantijns kerk ≠ met onze kerk:

- ≠ opvattingen in leer.

Bv. Filioque:

3 eenheid: orthodoxen: geest komt alleen voort vader

Rooms-Katholieken: geest komt zowel uit vader als zoon

- In functie van gezag

Byz. Gaan sterk nationaal zelfstandig zijn

Kath. Hebben 1 leider voor verschillende landen

- Liturgie

Byz. Volkstaal

Kath. Vanaf 1974 pas in volkstaal

- Celibaat

Byz. Monniken zijn celibatair, priesters niet: bisschoppen worden gekozen uit monniken dus zijn ook celibatair.

Kath. Alle clericus is celibatair

→ details worden uitvergroot om totaal verschillende godsdienst te verkrijgen.

- 1917: Russische kerk komt in gedrang → Russische revolutie: door communisme

- '42: eindigen:

kerk gebruikt als bindend element tegen Duitsers omdat Communisme niets van Duitsland is.

- '45: Oostbloklanden: weinig gebruik van Kerk

- '80: terug opkomst als nationaal bindend element

→ Grieks orthodoxe kerk heeft die nog niet meegemaakt: betaalt geen belastingen, heeft heel de tijd zijn hoge status behouden.

- 16^e eeuw: Reformatie – contrareformatie

→ uit verontwaardiging voor rijkdommen Vaticaan: te politiek en te wereldlijk

Luther tegen aflatenhandel → terugkeer naar bronnen van het geloof:

Hoe geraak ik in de hemel?

Leer:

- Sola fide → door geloof alleen, werken is niet belangrijk
- Sola scriptura → alleen bijbel, geen traditie, geen overleveringen
- Sola gratia → door genade alleen

→ aanleiding tot opkomst protestante kerken:

Leer is heel vaag

Geen centraal gezag

→ zorgt voor ≠ protestanten

→ tolerantie: cuius regio = diens vorst, landheren

Illius et religio = diens godsdienst

→ men leeft naast elkaar en vermijdt conflict.

- Verlichting: RATIO (18^e eeuw)

→ elite gaat aanzetten tot nadenken: god is vraag zetten (geloofsinhouden)

→ secularisering bij de elite: afkeren van kerk en niet meer laten beïnvloeden.

IK wordt naar voor geschoven: van gemeenschap naar individu

- 20^e eeuw vanaf '60: Golden sixties

→secularisering (verwereldlijking) van de massa

- Primaire behoeften worden voldaan
- Het IK persoon in onderwijs ondermijnt gemeenschap

→band met kerk DAALT & kerkgangers DAALT

→structurele kerk DAALT

→hoogdagchristenen DAALT : enkel mensen die op speciale momenten naar kerk gaan

Ontstaan nieuwe kerkgemeenschappen in steden:

(San Egidio, Charles de Foucauld, Charismatici) → groot gevaar om te radicaliseren, het zijn kleine groepen

5.2.2. inhoud

Fundament van alle christenen:

- God = transcendent + immanent + intern

Als vader overstijgend

Als zoon gaat hij met ons

Als geest zit hij in ons

- Sacramenten = tekens van gods aanwezigheid

→protestanten: 2: - Doopsel

- Eucharistie → slechts symbolische herinnering aan laatste avondmaal

→katholieken + orthodoxen = 7 sacramenten

- Eucharistie = belangrijkste

- Jezus is werkelijk aanwezig: transsubstantiatie: elke mens bestaat uit substantie + accidentiae (niets meer of minder dan eigenschappen)

- Tijdens consecratie: substantie verandert: geen brood meer maar Jezus zelf; geen wijn maar bloed

- Leergezag:

→protestanten = geen centraal leergezag

→orthodoxen = matig centraal leergezag

→katholieken = sterk centraal leergezag

5.3. Islam

5.3.1. Definitie

- 1 van de 3 grote monotheïstische godsdiensten

- volgens sommigen is Islam enkel rechtssysteem

- naam: het zich overgeven aan god / het zich onderwerpen aan god.

5.3.2. Fundamenten

A. Koran

→ spreekt met respect over OT & NT: beïnvloed maar Koran beschouwt zich als laatste, nieuwste, meest waarheidsgetrouwe openbaring.

→ God geeft boodschap aan Engel Djibriel: geeft door aan Mohammed

→ Islam ≠ openbaringsgodsdienst (= god openbaart zich rechtstreeks aan volk)
= in arabisch: enige echte taal = taal van de hemel

→ koran wordt niet vertaald, maar commentaar op de koran wel

→ juiste manier om te lezen = reciteren: op zagerig toontje voorlezen

→ **madras** = Koranschool

B. Hadith

= overleveringen van Mohammed

→ 'Biografie van Mohammed': 733 na Chr.

→ Mohammad Iben Ishaq = auteur (Mohammed de zoon van Isaak)

→ Hadith en koran = bronnen voor Sharia (=wet)

5.3.3. De leer

A. Allah

= transcendent: overstijgt ons

= schepper van wat bestaat

= alwetend / almachtig

= soeverein: absolute wetgever

= barmhartig

→ moslim kan god niet kennen, kan alleen de wil van god vernemen = lotsbestemming, moet ondergaan worden = fatalistisch (lot kan niet worden ontlopen)

→ moslim mag alle middelen gebruiken om dood uit te stellen.

→ verlossing is een collectief gebeuren: wereld zal verlost zijn als iedereen moslim wordt.

B. Eschatologie = hiernamaals

Kan je zondigen?

- Elke mens wordt zuiver op wereld gezet

- Zondigen = ingaan tegen sharia

→ geen kans op vergeving

→ maar elke moslim heeft 2 engelen: 1 die goede daden opschrijft, 1 die de slechte noteert

→ eindbalans moet positief, goed zijn

→ hemel (**genna**) = “club med paradijs”

→ plaats waar geen moeite, verdriet en vermoeidheid is

→ waar je god in aangezicht ziet

→ liggen op zijdenligbanken, stromend riviertje, permanent eten en drinken, opgediend door jongelingen, donker ogende maagden (**hoerris**)

→ tekst = symbolisch:

Rivier = het geloof dat blijft vernieuwen

Drank, eten en hoerris = zegeningen

(geestelijke) → = **zawjd** (partner)

C. Ongeloof = kafir: ontrouw aan gods wet

5.3.4. praktijk

- 5 zuilen van Islam:

* getuigenis van gods bestaan (**shahada**)

* 5x per dag bidden (**salat**)

* aalmoezen geven (**zakat**)

* vasten (1x per jaar) (**ramadan**)

* 1x leven bedevaart naar Mekka (**hadj**)

- voedselvoorschriften:

* toegestaan eten (**hallal eten**)

* niet toegestaan eten (**Harraam eten**) : bv. Varken, alcohol

5.3.5. Stromingen in Islam

Begint met dood van Mohammed in 632

<u>Aboe Bakr (vriend)</u>	<u>Ali (schoonzoön)</u>
Volgelingen: Soennieten	Volgelingen: Sjiiten
Meerderheid: 85%	Minderheid: 15%
2 extreme groepen: puriteinse stromingen	Iran, Irak, Libanon
- Salafisme	
- Wahabisme:	
staatsgodsdienst van Saoedi-Arabië	

Verschil tussen Soennieten en Sjiiten:

Soennieten willen wetten van Mohammed zo strikt mogelijk volgen: info uit Koran, biografie

Mohammed: Hadith

Sjiiten houden zich enkel aan Koran → vermengen religie en politiek: theocratie

- Gebedspraktijken

→dagelijks gebed:

rituele reiniging: buigingen + prosternatie (= ter aarde werping)

persoonlijk gebed, mededeling

rituele teksten (Koran)

1x links, 1x rechts kijken: kijken naar 2 engelen → salam alei kum: genade en vrede van de heer zijt met u.

→komen op vrijdag samen: vrijdagsgesbed

Zelfde als dagelijks gebed maar er komt nog een preek van de Imam bij en lezing uit Koran

Vrijdag ≠ geboden rustdag maar wordt wel veel gedaan, moskee bezoek =wel aanbevolen

→religieuze leiding

- Imam: hij die eerst gaat: religieuze leider bij soennieten ≈ ayatollah (bijna hetzelfde als imam maar is ook politiek leider: geen verschil voor Sjiiten)
- Sjeik: spirituele leider
- Moefitie: juridisch adviseur op basis van Sharia
- Kalief: vroeger vergelijkbaar met paus
 - wereldlijke leider van Islam
 - sultan van ottomaanse (Turkse) rijk was kalief

→Khawarij

→leggen nadruk op praktijk: rechtvaardig handelen, doen = belangrijkste

→zijn enorm tegen corruptie

→Soefisme

= spirituele stroming: vorming van karakter en disciplineren

→innerlijk moet sterk zijn

→door meditatie / bezinning o.l.v. Sjeik

→veel waarde aan sober leven

≠ groep apart: stroming onder Soennieten of Sjiiten

5.3.6. Islam vandaag

- 19^e eeuw-20^e eeuw: Westerse kolonisering → westerse waarden + normen: gelijkheid, vrijheid, broederlijkheid → moslims stelden vast dat ze in het Westen hypocriet waren: ze beloven alles maar geven niets.

Reacties:

<u>Fundamentalisten</u>	<u>Liberalistische moslims</u>
<p>- Zet zich af tegen Westen: Verwerpt waarden & normen → wil zuiver mogelijke moslimsamenleving</p> <p>- In Iran: vergaande verwestering → kloof tussen arm en rijk: Op breuklijn zitten fundamentalisten: maakten van Iran terug een moslimstaat</p> <p>Westen → 1^e generatie: Arbeidsintensief Hebben geen probleem met W</p> <p>→ 2^e generatie: Vast in arbeidsintensieve sectoren Op rand van armoede</p> <p>Fundamentalisten: Armoede = schuld van Westen: schaf westen af en armoede verdwijnt.</p> <p>Fundamentalisten doen altijd beroep op armoede met duidelijke boodschap.</p>	<p>Zegt dat waarden uit Westen eerst in Oosten waren: zoeken versen in Koran om aan te geven dat Islam met zijn normen en waarden eerst was → zijn veel minder radicaal dan fundamentalisten.</p>